

Evangeliet til tyrkere – udfordringer og behov

Anker Birk Nielsen

Evangelist

anker.b.nielsen@gmail.com

Introduktion

Operation World. The Definitive Prayer Guide for Every Nation (IVP Books) har i alle udgaver anført Tyrkiet som det mindst nåede land i verden og gør det fortsat. Selv om der ikke er tale om absolut nulvækst, er det tankevækkende, hvor få mennesker i Tyrkiet og blandt mennesker uden for Tyrkiet med tyrkisk oprindelse, der i løbet af de sidste 100 år, er kommet til tro på Jesus.¹ Frem mod 1950 skete der i Tyrkiet en voldsom tilbagegang i antallet af kristne, hvilket havde flere årsager. Drabet på omkring 1,5 mio. armeniere omkring 1915 og deportation af omkring 1,6 mio. grækere til Grækenland i forbindelse med etableringen af den moderne Tyrkiske stat er væsentlige årsager, men også kristnes immigration fra Tyrkiet primært til vestlige lande og forfølgelse hører med til billedet. Dette førte til, at der i midten af det 20. århundrede stort set ikke var evangeliske kristne tilbage i Tyrkiet. Ved årtusindskiftet 50 år tidligere udgjorde det samlede antal kristne – altså ortodokse, katolikker og evangeliske kristne omkring 20% af befolkningen! I dag, hvor Tyrkiet har en befolkning på omkring 80 mio. er 0,6% kristne og af dem er 0,04% evangeliske kristne². Ifølge International Turkey Network³ er kun knap 6.000 tyrkere evangeliske kristne.

Historisk baggrund

Den historisk tætte forbindelse mellem Tyskland og først det Osmanniske Rige (OR) og siden Tyrkiet, den arbejdsmigration, der er sket fra Tyrkiet til Vesteuropa fra 1960'erne og frem, sammen med de tyrkisktalende mindretal på Balkan betyder, at der i dag skønnes at bo omkring 9 mio. tyrkisktalende i Europa uden for Tyrkiet. På trods af, at evangeliske kristne har arbejdet i Tyrkiet siden 1960'erne og frem og på trods af, at arbejdsimmigranter i stort tal har “boet dør om dør” med evangeliske kristne i Vesteuropa, må antallet af kristne med tyrkisk baggrund både i og uden for Tyrkiet stadig

regnes i promille. Situationen på Balkan er dog lidt lysere. Thomas Otto⁴ fortæller, at der i 1989 ikke var kristne blandt de tyrkisktalende i Bulgarien og på Balkan i det hele taget, men at der i dag er 125 tyrkisktalende menigheder i Bulgarien og at Albanien er et missionærsendende land.

I tillæg til den almindelige opposition mod kristendommen blandt muslimer er islam i Tyrkiet tæt knyttet til en meget stærk nationalfølelse. Måske er det i virkeligheden mere rigtigt at sige, at en stærk tyrkisk nationalfølelse er tæt knyttet til islam. Selvom vi i dag oplever en stigende islamisering i Tyrkiet, er den tyrkiske stat stadig sekulær i sin struktur, og islam kontrolleres i Tyrkiet gennem et statsligt religionsministerium. Det betyder, at det ikke er islamiske lærde, der sidder på magten i Tyrkiet, men derimod en sekulær leder, der selv nok er muslim, men som forstår at kontrollere og bruge islam til at styrke sin egen magt.

For at forstå den tyrkiske identitet er det nødvendigt at ridse nogle historiske linjer op. Mod slutningen af det OR var der en stærk opposition mod kristne, som ofte viste sig som decideret forfølgelse og nogle gange som reel udrensning af kristne. Hvad der skete med armenierne omkring 1915 er omdiskuteret, men det er et faktum, at omkring 1,5 mio. armeniere blev slået ihjel eller døde under frygtelige omstændigheder. OR var under Første Verdenskrig allieret med Tyskland og Østrig-Ungarn og tabte som bekendt krigen. Dermed gik OR under. Riget havde været svagt og havde kæmpet for sin overlevelse i en lang periode, hvor både England og Frankrig inden Første Verdenskrig havde gjort sin magt gældende i områder i Nordafrika og Mellemøsten, der i århundrede havde været kontrolleret af OR.

Ved afslutningen af Første Verdenskrig underskrev OR i 1920 en fredstraktat i Sévres med krigens sejrherre. Med denne traktat besatte England, Frankrig, Italien og Grækenland store dele af det område, vi i dag kender som Tyrkiet. Kun et mindre område omkring Ankara på den anatolske højslette var tilbage af det oprindelige kæmpe rige. Dette var på én gang en voldsom ydmygelse for tyrkerne og samtidig en udstilling af deres underlegenhed overfor de kristne magter, der havde vundet krigen. Traktaten blev aldrig ratificeret af OR, da dets parlament allerede var opløst.

I stedet samlede Mustafa Kemal, der var officer i hæren og senere blev kendt under tilnavnet Atatürk, der betyder tyrkernes fader, en oprørshær på den anatolske højslette. Han ledte en tyrkisk nationalbevægelse under den tyrkiske uafhængighedskrig, hvor det lykkedes at overvinde de allierede styrker. Dette førte til Lausanne traktaten, der blev underskrevet i 1923, hvor Tyrkiets nuværende grænser stort set blev fastlagt. I kølvandet på uafhængighedskrigen og dannelsen af den tyrkiske stat opstod en stærk nationalisme, som Atatürk blev identificeret med og som han brugte i sit embede som præsident. Der bruges stadig i dag nationalistiske udtryk i Tyrkiet, som stammer fra Atatürk, fx "Ne

mutlu diyene türkum” (“Hvor lykkelig er ikke den der siger, jeg er tyrker”). En af Atatürks opgaver som leder i den nye tyrkiske stat var at definere, hvem der var tyrker og dermed retmæssig borger i Tyrkiet.

Tyrkisk nationalisme og islam

Atatürk var ikke specielt religiøs og havde vestlige demokratier som sit forbillede for dannelsen af en moderne tyrkisk stat. På den baggrund er det paradoksalt, at han definerede en tyrker som værende en muslim, der boede inden for det tyrkiske territorialområde. På den måde blev alle andre end muslimer teknisk set udlændinge i Tyrkiet på trods af, at de havde boet der i generationer. Samtidig blev det utænkeligt, at man som tyrker kunne være noget som helst andet end muslim. Derfor ligger det dybt i enhver tyrkers identitet, at hvis man er tyrker, er man muslim og er man ikke muslim, er man heller ikke tyrker!

Denne stærke tyrkiske nationalisme, der er så tæt knyttet til en sekulær islam og som samtidig har rødder i det kæmpe OR, der blev voldsomt ydmyget og næsten udslettet af kristne sejrherre, er fundamentet for den tyrkiske identitet. Atatürk, som døde i 1938, bliver stadig hyldet som den store landsfader i store dele af Tyrkiet. Børn i skolerne lærer før noget andet at synge nationalsangen og at vise Atatürk respekt. Tyrkiet er så vidt jeg ved det eneste land i verden, hvor man kan blive retsforfulgt for at krænke “tyrkiskheden”.

På en ejendommelig måde betyder dette for en meget stor del af befolkningen i Tyrkiet, at den tyrkiske nationalbevidsthed går tværs igennem politiske skel. Uanset om man er religiøs eller sekulær ændrer det ikke ved, at man identificerer sig som muslim! Hvor tæt tyrkisk nationalisme og islam er forbundet kommer til udtryk, når tidligere nævnte Thomas Otto siger, at den største udfordring i forhold til at nå tyrkere med evangeliet ikke er islam, men national stolthed.

For tyrkere, der bor uden for Tyrkiet, kan man sige, at sproget og landet er blevet taget fra dem. De kan naturligvis stadig snakke tyrkisk med hinanden – og det gør de(!), men de må begå sig på sprog, som ikke er deres eget, og så må de leve deres liv uden for deres hjemland – på nær den måned om året, hvor rigtig mange tyrkere tager til Tyrkiet på ferie. Som en konsekvens af, at sproget og landet er “taget fra dem”, er det som om den tyrkiske nationale identitet og islam udfylder tomrummet og får meget stor betydning.

Man kunne tænke, at efterhånden som flere generationer kom til, ville den tyrkiske identitet, blive mere og mere udvandet og den lokale identitet i det land, hvor de nu bor, ville komme til at fylde mere. Men det er tydeligt, at flere generationer kommer i moskeerne og at de senere generationer tilsyneladende ikke holder op med at komme

der. Både Thomas Otto og Martin De Lange⁵ giver udtryk for, at der er en tendens til, at 2. generation har et løsere forhold til det national-religiøse end deres forældre, men at det ser ud til, at 3. generation søger tilbage til rødderne. De er optaget af at finde deres identitet og finde tilbage til det, som deres bedsteforældre udvandrede fra. 3. generation er dem, der er født og opvokset i Danmark/Europa og som har haft hele deres skolegang og uddannelse her. De er fortrolige med det danske/europæiske system og kan færdes hjemmevant, men søger alligevel tilbage til den tyrkiske identitet.

Den stærke tyrkiske identitet blandt diasporatyrkerne kom stærkt til udtryk i forbindelse med afstemningen om forfatningsændringen i Tyrkiet i 2017. Mere end en mio. tyrkere uden for Tyrkiet deltog i afstemningen. Under valgkampen blev tyrkiske ministre flere gange forhindret i at medvirke ved vælgermøder i både Tyskland og Holland, og der opstod et stigende pres fra omverdenen på Tyrkiet imod forfatningsændringen og den politiske udvikling, hvilket Tyrkiet vekslede til øget nationalisme.

Denne nationale stolthed er, så vidt jeg kan vurdere, den altoverskyggende udfordring, når det gælder at nå tyrkere og tyrkisktalende med evangeliet både i Tyrkiet og uden for Tyrkiet. Denne stærke national-religiøse identitet betyder for tyrkiske immigranter i Europa, at de, samtidig med at fungere i de lande, hvor de bor og arbejder, lever i tyrkiske sub-miljøer. De tyrkiske moskéer tilknyttet den tyrkiske stat, som der er 32 af i Danmark, fungerer som samlingssteder for mændene. Ikke alle kommer i moskeerne, men mange kommer der, uanset om de er religiøse og går med til bøn eller ej. Der er stærke familiebånd og ofte bor familier i relativ kort afstand fra hinanden, og de udgør ofte omgangskredsen. Mange mænd på min egen alder (54) er kommet hertil som børn sammen med deres forældre og har siden hentet deres koner i Tyrkiet. Denne "trend" er fortsat og foregår stadig. Man samler så meget ferie, som man kan, og holder den en gang om året, hvor man tager til Tyrkiet til den egn, man kommer fra. Mange har et lille billigt hus i Tyrkiet i den landsby, de kommer fra. Der bor de billigt, når de er på ferie. Det er overordentligt vanskeligt, hvis ikke umuligt at blive en integreret del af dette miljø – fordi det i princippet ville kræve, at man konverterede til islam og skiftede sin identitet og historie ud. Og ingen, som vil vidne om Jesus, kan i sagens natur konvertere til islam.

Uddannelse

Et andet forhold, som også gør sig gældende, er den relativ lave uddannelsesmæssige baggrund, som mange tyrkere i Europa har. Mange fra den første generation, som kom til Europa, kom fra landdistrikter i Tyrkiet og havde meget ringe eller måske ingen skolegang. Adskillige kunne hverken læse eller skrive. 2. generation fik skolegang i Danmark/Europa, men ofte var der ringe syn for nødvendigheden af skolegang, og mange lærte derfor kun det absolut basale. Selvom der naturligvis også er mennesker i Europa med tyrkisk baggrund, der har høje uddannelser, er det ikke det generelle billede. Dette

forhold påvirker evnen til at vurdere og forholde sig til andre perspektiver af tilværelsen end det, de kender fra det tyrkiske parallelsamfund. Det nye og anderledes bliver i højere grad betragtet som en trussel, og man holder sig til det, man kender som det sikre. I forlængelse af dette betyder det ofte, at mange med tyrkisk baggrund i Europa arbejder væsentlig flere timer om ugen, end andre med højere uddannelse generelt gør. Lidt i sjov siger jeg ofte, at de fleste italienske pizzaer i Danmark bliver bagt af tyrkere. Mange tyrkere arbejder i fastfoodbranchen eller som frisører eller taxichauffører. Disse erhverv giver ikke høje timelønninger, og man kan ofte kun leve af den indtægt, hvis man er villig til at arbejde mange timer. For evangeliske kristne i Europa, der arbejder "professionelt" med at formidle evangeliet til tyrkere, vil der være kæmpe uddannelsesmæssig afstand til det tyrkiske miljø generelt, og "vi" vil som regel have et liv og en identitet uden for vores arbejdsliv, hvilket ikke på samme måde er gældende for de tyrkere, som vi gerne vil nå. Dette udgør en kløft, som det i praksis er vanskeligt at bygge bro over.

Fællesskabsforståelse

Den sidste store udfordring, som jeg vil nævne, er det kristne fællesskab i Europa eller måske snarere manglen på samme(!). For mange evangeliske kristne i bibeltro kirker og missionsforeninger består det kristne fællesskab i gudstjenestefællesskabet søndag formiddag, nogle gange suppleret med en fast bibelstudiegruppe, som man mødes regelmæssigt med en gang om måneden. I tillæg mødes man måske med en håndfuld nære kristne venner, som man hygger sig sammen med lidt mere ad hoc. Hverken ad hoc fællesskaberne eller bibelstudie-fællesskaberne er det let at blive en del af og gudstjenestefællesskabet er ofte et event mere end et fællesskab, hvor det er vanskeligt rigtig at lære hinanden at kende. Vores vestlige fællesskaber er gennemsyret af den individualisme, som præger hele vores samfund, hvor det i virkeligheden er meget få mennesker, der kender os helt tæt på. Dette står i skærende kontrast til den tyrkiske og mellemøstlige fællesskabsforståelse, der er langt tættere end det, vi som evangeliske kristne i Europa praktiserer. Den mellemøstlige fællesskabsforståelse ligner i langt højere grad det, vi kunne betegne som et "familiefællesskab", selv om jeg tror, at det fællesskab, som mange i Mellemøsten er en del af, ofte er tættere, end det mange af os har i vores egne kernefamilier. For mange med tyrkisk/mellemøstlig baggrund har vi ganske enkelt ikke et fællesskab, der på nogen måde er attraktivt for dem. Hvis det kom dertil, hvor nogen overvejede at konvertere fra islam til kristendom, og derfor ikke længere kunne være en del af det tyrkiske fællesskab, ville de reelt opleve sig som forladt og alene i verden.

Konklusion

Konkluderende kan vi sige, at den altoverskyggende udfordring i forhold til at møde tyrkere med evangeliet er deres stærke nationalreligiøse stolthed. Alle muslimer er i

opposition til kristne og kristendom, men hos tyrkerne bliver denne opposition kraftigt forstærket af den tyrkiske nationalisme. De to andre udfordringer er ikke på samme måde udfordringer, der alene vedrører tyrkerne. Den ene drejer sig om den uddannelsesmæssige forskel mellem tyrkerne og evangeliske kristne i Vesteuropa – og i særdeleshed os der er optaget af og engageret i mission, og den anden om forskellig forståelse af fællesskab.

Det er næppe muligt at ændre meget ved tyrkernes nationalreligiøse stolthed, men de to andre forhold udgør udfordringer for os, hvis vi virkelig er indstillet på at ville gøre en indsats for at nå tyrkere med evangeliet. Umiddelbart er det ikke nogen nem opgave at gøre noget ved den uddannelsesmæssige forskel. Det første skridt må være, at vi blive opmærksomme på det og begynder at overveje, hvad vi kan gøre. Mens jeg arbejdede på denne artikel, så jeg tilfældigt et tweet af Steve Timmis, hvor han skrev: “One of the reasons we have middle-class churches that are failing to reach working-class people is that we have middle class leaders. And we have middle-class leaders because our expectations of what constitutes leadership and our training methods are middle-class. Indeed working-class people only really get into leadership by effectively becoming middle-class.” Dette er naturligvis ikke en løsning, men det understreger udfordringen og at det formodentlig ikke kun er i forhold til tyrkere, vi har den. Vi overvejer mange løsninger på andre missiologiske udfordringer, men denne opdager vi måske på grund af dens art, først når det er for sent.

Den tredje udfordring har med forståelsen af fællesskab at gøre, og den rammer på en måde os selv dobbelt hårdt. I den vestlige verden, som i mange mellemøstliges øjne vil være identisk med den kristne verden, ligger det snublende nær at tænke, at vores kristendomsforståelse er den ’rigtige’. Men hvis vi ser lidt efter i det Nye Testamente, bliver vi hurtigt klar over, at den mellemøstlige fællesskabsforståelse ligger langt tættere på det nytestamentlige forbillede end det fællesskab, vi praktiserer i de fleste kirker i den såkaldte kristne verden. Spørgsmålet er, om vi ikke har brug for at få revideret både vores forståelse af fællesskab og vores praksis både for, at evangeliet virkelig skal få fat i os selv og for, at vi skal kunne nå mennesker i vores eget samfund og også tyrkerne med evangeliet.

Jeg har her koncentreret mig om missiologiske udfordringer, men skylder også at nævne den udfordring, som måske er den mest iøjnefaldende, nemlig manglen på medarbejdere. I 1960’erne begyndte OM at sende kristne til Tyrkiet og mange er fulgt efter. I Vesteuropa har tyrkerne på en ejendommelig måde været det glemte eller oversete folk. Selvom mange kirker og kirkelige organisationer i samme periode har været optaget af at sende kristne medarbejdere til andre dele af verden med evangeliet, har der været gjort forsvindende lidt målrettet tyrkerne. Selvom det var forbundet med

store omkostninger at bo og arbejde som kristen i Tyrkiet, fik man ikke øje på muligheden for at møde de tyrkere, der kom til Vesteuropa, med evangeliet. Dette efterslæb er aldrig blevet indhentet og udgør stadig et kæmpe behov og også et kald.

Lad mig slutte som jeg begyndte med at referere til Operation World. The Definitive Prayer Guide for Every Nation (IVP Books), der i alle udgaver har anført Tyrkiet som det mindst nåede land i verden. Thomas Otto er overbevist om, at netop det, at Tyrkiet i denne Prayer Guide er anført som det mindst nåede land i verden har betydet, at tusindvis af kristne verden over har bedt regelmæssigt for Tyrkiet. Han er overbevist om, at den vækkelse, der er sket blandt tyrkisktalende på Balkan – hvor han i øvrigt aldrig har været optaget af evangelisation, men havde og stadig har hænderne mere end fulde med at oplære dem, der kommer til tro(!) – er et resultat af denne forbøn. På samme måde er han overbevist om, at denne årtiers lange forbøn er skyld i dels den gradvise ændring af opfattelsen af islam, som han oplever, er i gang hos tyrkere, og dels den politiske uro og destabilisering af Tyrkiet og områderne omkring Tyrkiet. Begge dele ser han som tegn på, at Gud rører ved tyrkerne. Allerede nu fortæller Martin De Lange om, at der i Tyskland bliver etableret et nyt tyrkisktalende kristent fællesskab hver måned. Når alt kommer til alt, er det største behov, at endnu flere råber til Gud i bøn om, at tyrkerne må høre evangeliet og tage imod Jesus som frelser og Herre.